

Gezicht op den Dam te Amsterdam op het oogenblik van het uitschryven en Aanstreven der oproerige Belhamels op den 25 Maart 1848.

Terwijl het *Communistisch Manifest* in februari 1848 van de persen rolde, ging het volk in Parijs de barricaden op. Ook in Amsterdam lieten arbeiders zich horen. Vergeleken met de volksoptstanden in Parijs en Berlijn was dit Amsterdamse Damoproer slechts klein, maar de eerste tekenen van een arbeidersbeweging in Nederland werden zichtbaar.

AUTEUR Jos Olsthoorn

Verder lezen

Dennis Bos, *Waarachtige volksvrienden. De vroege socialistische beweging in Amsterdam, 1848-1894* (Amsterdam 2001).

Jacques J. Giele, *De pen in aanslag. Revolutionairen rond 1848* (Bussum 1968).

Karl Marx en Friedrich Engels, *Het Communistisch Manifest* (Londen 1848).
Digitaal te raadplegen:
www.marxists.org/nederlands/marx-engels/1848/manifest.

Het Damoproer

Op 24 maart 1848 verzamelden zich enkele duizenden arbeiders en opgeschoten jongens op de Dam. Zij gaven gehoor aan gedrukte briefjes en pamfletten waarin werd opgeroepen tot protest. Ze hadden schoon genoeg van de hoge voedselprijzen en de massale werkloosheid. De politie had de mensen op het hart gedrukt om niet aan de manifestatie deel te nemen. Maar ondeugende Amsterdammers werden hierdoor juist extra nieuwsgierig. In het tumult van die dag werden winkels van vermogende Amsterdammers vernield en de ruiten van de burgemeester moesten het ontgelden. Om drie uur in de middag veegde de cavalerie de Dam schoon, waarna het ‘oproer’ ten einde was.

Volksprotesten waren niet nieuw. Maar in het Damoproer zijn wel de eerste tekenen van een gericht en politiek arbeidersprotest te zien. De volksmassa was niet spontaan tot stand gekomen, maar bewust samengeropen door leiders van de Duitse communistenvereniging in Nederland. Zij wilden de leefomstandigheden van de arbeiders in Amsterdam verbeteren.

Dit ideaal maakte deel uit van een ‘communistische’ beweging die in meerdere Europese steden ontstond. De communistische denkbeelden werden door de Duitse geleerden Karl Marx en Friedrich Engels opgeschreven in het *Communistisch Manifest*. Dit politieke pamflet beschreef de uitbuiting van de arbeiders door de bezittende klasse. Tegen dit onrecht moesten arbeiders uit alle landen zich verzetten, door zich te verenigen en zich als één blok te bevrijden van de ketenen van het kapitalisme.

Terwijl dit manifest in februari 1848 in Londen van de drukpersen rolde, ging in Parijs het volk de barricaden op. Dit was het startpunt van een revolutionaire

golf die over Europa heen rolde. Het *Communistisch Manifest* speelde een rol als opruiende tekst tijdens de oproeren in Parijs, Wenen, Berlijn en Amsterdam. De Bund der Kommunisten, de communistenvereniging van Marx en Engels, zorgde voor de verspreiding van het manifest. Een honderdtal exemplaren kwam via deze weg ook in Amsterdam terecht.

De Duitse communistenvereniging in Nederland besprak en verspreidde het *Communistisch Manifest*. Met hulp van de Bund der Kommunisten was deze vereniging in 1847 door de in Amsterdam wonende Duitser Christian Gödecke opgericht. De vereniging organiseerde voornamelijk bijeenkomsten die door andere Duitse arbeiders in Amsterdam bezocht werden. Ook Nederlanders trokken zich het lot van de arbeiders aan. Zo kwamen de leden van de communistenvereniging bijvoorbeeld in contact met Jan de Vries. Deze radicaal-democratische journalist had in 1847 het oppositiekrantje *De Hydra* opgericht. *De Hydra* lag in veel kroegen en werd daar door arbeiders gelezen. Via het krantje konden De Vries en de communistenvereniging hun politieke en sociale opvattingen verspreiden. In deze kring landde ook het *Communistisch Manifest*, dat hen overtuigde om tot actie over te gaan.

Een communistische revolutie was in 1848 niet van de grond gekomen. Een goed georganiseerde arbeidersbeweging was er ook nog niet. In Nederland werd 1848 vooral het jaar van de liberalen, met de grondwetsherziening als hoogtepunt. Het zou nog tientallen jaren duren voordat arbeiders zich verenigden in een politieke ‘partij’. Maar de eerste tekenen van een socialistische beweging in Nederland waren zichtbaar geworden. Want hoewel de Bund der Kommunisten niet lang stand hield, bleven de socialistische denkbeelden in Amsterdam circuleren.